

DÜŞÜNCE TARZLARI VE BEŞ BÜYÜK KİŞİLİK ÖZELLİĞİN TEKRAR GÖZDEN GEÇİRİLMESİ*

Çevirenler: A. Esra ASLAN **

Esra AKKAYA ***

ÖZET

Bu çalışmanın iki amacı vardır. Birincisi kişilik ölçümünün ötesinde, zihinsel tarzların (genel olarak bilme, kavrama ve düşünce tarzları çerçevesinde) ölçümünün yararını daha fazla ortaya çıkarmaktır. İkincisi ise, Sternberg'in (1988) kişisel zihin yönetimi teorisinin, akademik çevre kadar akademik olmayan çevreye de uygulanabileceğini kanıtlamaktır. Düşünce Tarzları Envanteri (Sternberg & Wagner, 1992) ve NEO Beş-Faktör Envanteri (Costa & McCrae, 1992) Çin'deki 199 ilköğretim (secondary) okulu öğrencisinin ebeveynlerine uygulandı. Bulgular incelenen kişilik özelliklerindeki Zihinsel tarzların anlamlı olduğunu gösterdi. Sonuçlar akademik ve akademik olmayan çevrelerdeki Sternberg'in kişisel zihin yönetimi teorisinin geçerliliğini desteklemektedir.

Anahtar sözcükler: Düşünce tarzları; kişilik özellikleri

ABSTRACT

The purpose of the present study was to investigate the relationship between thinking styles and the big five personality traits. One-hundred-and-fifty-four (mean age 20 years) second-year university students from Hong Kong participated in the study. Participants responded to the Thinking Styles Inventory based on Sternberg's theory of mental self-government and to the NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI, Costa & McCare, 1992). Although significant relationships were identified between particular thinking styles and certain personality traits, it was included that it is premature to claim that a personality measure, such as the NEO-FFI can be used to measure thinking styles.

Key words: Thinking styles; personality traits.

* Makale gerekli izinler alındıktan sonra çevrilmiştir. Li-fang, Z. (2006). Thinking styles and the big five personality traits revisited. *Personality and Individual Differences*. 40: 1177- 1187.

** Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik A.B.D. Elektronik posta adresi: aeaslan@hotmail.com

*** Özel Erkul Lisesi. Orta öğretim matematik öğretmeni. Elektronik posta adresi: esra.akkaya@yahoo.com

1.Giriş

Zihinsel tarzlar kişilerin yeteneklerini kullanmalarındaki tercihleriyle ilgilidir (Sternberg, 1988, 1997). Araştırmaların bulguları yetenek ve kişilik özelliklerinin insanlığın performansı hakkındaki bütün hikâyeyi anlatmadığını gösteriyor, bilim adamları yarım yüzyıldır insanlığın performansındaki değişimi açıklarken ek faktör olarak zihinsel tarzları kullanmaktalar. Zihinsel tarzları çalışmanın yararları hakkındaki tartışmalar ve ilaveten kişilik özellikleri araştırmaları, zihinsel tarzları çalışma hikâyesi kadar uzundur. Bilim adamları bu tartışmayı çözebilmek için kişilik ve zihinsel tarzların aralarındaki ilişkiyi deneysel (e.g., Adorno, Frenkel-Brunswick, Lebinson, & Sanford, 1950; Eysenck, 1978; Messick, 1996) ve kavramsal (e.g., Busato, Prins, Elshout, & Hamaker, 1999; Furnham, Jackson ve Miller, 1999; Lawty-Jones, 1996; Riding ve Wigley, 1997) seviyede incelemeye çalıştılar.

Deneysel alandaki araştırmalar, tarzları değerlendirmenin gerekliliğine ilişkin iki farklı sonucu ortaya koymaktadır. Bazı araştırmacılar (Busato et al., 1999 ve Riding ve Wigley, 1997) zihinsel tarzlar ve kişilik arasında bazı sistematik örtüşmeler olmasına rağmen eğitimsel çerçevede zihinsel tarzlar ve kişiliğin kesinlikle ayrı yerlere oturtulmasının bir anlam ifade ettiği sonucuna vardılar. Aksine diğer araştırmacılar (e.g., Furnham ve diğ., 1999 ve Jackson ve Lawty-Jones, 1996) bilişsel/ öğrenme tarzlarının kişilik özelliklerinin bir alt boyutu olduğu ve zihinsel tarzların bağımsız ölçülmesine gerek olmadığı konusuna değindiler.

Bu tartışmayı birleştirmek istersek, Zhang ve diğerleri (Zhang, 2002a, Zhang, 2002b ve Zhang ve Huang, 2001), Sternberg'in (1988, 1997) kişisel zihin yönetimi (Mental Self-Government) teorisinde tanımlanan düşünce tarzları ile beş büyük kişilik özelliği (Costa & McCrae, 1985, 1992) arasındaki ilişkiyi araştırdılar. Bu çalışmalar zihinsel tarzlarla kişilik özellikleri arasında anlamlı ilişkilere dair sonuçlar olmasına rağmen, Neo Beş-Faktör ölçeği gibi bir ölçekle zihinsel tarzların ölçülebileceğini söylemenin zayıf bir iddia olduğunu ortaya koymaktadır. Zhang ve diğerleri üniversite öğrencileri üzerinde bir çalışma yürütmüşlerdir. Bundan dolayı, bu çalışmanın akademik olmayan çevreden bir örnekte tekrarlanmasıyla aynı sonuca ulaşılabilip ulaşılamayacağını araştırmak uygundur. Çalışmanın ilk amacı toplumun akademik olmayan çevresinde zihinsel tarzları ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi araştırmaktır.

1.1.Sternberg'in kişisel zihin yönetimi (Mental Self- Government) Teorisi

Burada, “yönetim (government)” kelimesi mecazî anlamda toplum yönetiminden farklı olarak insanların yeteneklerini kullanmalarındaki farklılıklar olarak düşünülmektedir. Kişinin yeteneklerini kullanmadaki tercihi, “düşünce tarzlarına” anlam vermektedir. Sternberg'e göre. 5 boyutta, 13 düşünce tarzı vardır: (1) Fonksiyonlar [kanun koyan (legislative), yönetici (executive) ve yargılayan (judicial) tarzları], (2) Biçimler [hiyerarşik (hierarchical), monarşik (monarchic), oligarşik (oligarchic) ve anarşik (anarchic) tarzları], (3) Seviyeler [evrensel (global) ve yerel (local) tarzları], (4) Faaliyet Alanları [içsel (internal) ve dışsal (external) tarzları] ve (5) Eğilimler [hoşgörülü (liberal) ve tutucu (conservative) tarzları] içerir. Bu 13 tarz üç çeşit temel deneysel veriye dayanılarak (Zhang & Sternberg,

2005) yeniden yapılandırılmış ve üç çeşit tarzla tanımlanmıştır. Onu tarzın her birisi için yanındaki parantezde bir karakteristik bulunabilir.

Tip I düşünce tarzları daha çok yaratıcı-oluşum eğilimindedir ve daha yüksek seviyede karmaşık bilişleri belirtir, bunlar kanun koyan (yaratıcı olmak), yargılayan (diğeri insan ya da sonuçlara değeri biçme), hiyerarşik (görevleri düzene koymak), evrensel (bütün resme odaklanmak) ve hoşgörölü (görevlere yeni yaklaşımlar almak) tarzlardır. Tip II düşünce tarzları kalıp örnekler eğilimindedir ve alt seviyede karmaşık bilişleri belirtir, bunlar yönetici (görevleri belirlenmiş düzende tamamlamak), yerel (detaylara odaklanmak), monarşik (görevleri zamanında yapmak) ve tutucu (görevlerde geleneksel yaklaşımları kullanmak) tarzlardır.

Anarşik (gelen her türlü görevde çalışmak), oligarşik (üstünlüğü olmayan çoklu görevlerde çalışmak), içsel (birinin sahipliğinde çalışmak) ve dışsal da (diğeriyle çalışmak) Tip III tarzlardır. Bunlar özel görevlerde biçimsel olarak ihtiyaç duyulan, hem I., hem de II. Tip grupların karakteristiklerini gösterirler. Örneğinin, karmaşık türdeki anarşik tarzı (I. Tip tarz karakteristik) kullanabilirler –farklı görevlerle ortaya çıkanlar gibi, fakat merkezi olarak bütün görme gücünü kaybeder. Tersine daha basit zekâli anarşik tarzdaki kişiler (Tip II tarzı), nihaî amaçlarına nasıl katkıda bulunacağını bilmeksizin anarşik tarzı kullanırlar.

Sternberg'e göre, düşünce tarzları yapısı geniş zihni tarz yapısıdır. Kişisel Zihin Yönetimi teorisi hem akademik, hem de akademik olmayan çevreye uygulanır.

Bu teori 1988'de yayınlandığından bu yana Hong Kong, Çin, Hindistan, Filipinler ve İngiltere'de çeşitli kültürlerdeki akademik çevrelerdeki araştırmalara (e.g., Bernardo, Zhang ve Callueng, 2002; Grigorenko ve Sternberg, 1997) yol göstermiştir. Teorinin akademik çevredeki uygulamalarının iç ve dış geçerliliği birçok deneysel araştırma ile sağlanmıştır (Zhang ve Sternberg, 2005; 2001). Ancak, akademik olmayan çevrede teorinin sadece iç geçerliliği sağlanmıştır (Hommerding, 2003; Zhang, 2005). Bu araştırmanın ikinci amacı kişilik özelliklerine karşı düşünce tarzlarını test eden teorinin dış geçerliliğini araştırmaktır. Ayrıca dış geçerlilik, Sternberg'in kişisel zihin yönetimi teorisinin akademik ve akademik olmayan çevrelerde uygulanabilir olduğunu destekleyecektir.

1.2. Beş büyük kişilik özelliği (The big five personality traits)

Psikolojideki beş büyük kişilik özelliği olarak bilinenler Nevrotiklik (neuroticism), Dışadönüklük (extraversion), Yaşantıya Açıklık (openness to experience), Uzlaşlırlık (agreeableness) ve Dürüstlük (conscientiousness)'tir. Beş faktör kişilik modeli (FFM) birkaç on-yıldır kişilik psikologlarının alana ilgisini küstürmüştür (Bkz. Antonioni,1998). Costa ve McCrae (1985,1992)'nin çalışmaları gerçekten kayda değerdendir. Onlar beş kişilik özelliği tanımlamışlardır:

Nevrotik (N) duygusal durgunluğun karşıtıdır. 'N' ölçüsü yüksek çıkan insanlar duygusal kararsızlık, utangaçlık, suçluluk, kötümserlik ve düşük öz-saygı gibi negatif duyulara eğilimlidirler. Dışadönüklük (E) ölçüsü yüksek çıkan insanlar kendine güvenen ve

atılan olma eğilimindedirler ve diğer insanlarla çalışmayı tercih ederler. Yaşantıya açıklık (O), açık görüşlülük, aktif düş gücü, değişiklik tercihi ve yargıda bağımsızlık gibi doğal özelliklerle karakterize olurlar. Uzlaşılabilirlik (A) faktörü yüksek olan kişiler toleranslı olma eğiliminde, güvenilir, kabul edici ve diğerlerinin geleneksel değerlerine ve inançlarına saygılı olma eğilimindedirler. Son olarak, dürüstlük (C) puanı yüksek insanlar kendilerinin güvenilir, amaç yönelimli ve sorumluluk sahibi olduğuna inanırlar. Onlar güçlü istekleri olan, görev-odaklı ve başarı-yönelimlidirler.

NEO Kişilik Envanteri (NEO-PI, Costa ve McCrae,1985,1992) beş kişilik özelliğini ölçer. Taylor ve Mac Donald'ın (1999) görüşüne göre, NEO-PI sadece iyi psikometrik özellikler göstermez, aynı zamanda mevcut kişilik testlerinin Örneğin Myers-Briggs Tip Göstergesi (Briggs & Myers, 1987) gibi ölçtüğü özellikleri yapılandırmada da başarılıdır. İlaveten, NEO-PI'nin kişilik araştırmalarında oldukça yaygın kullanılan bir psikometrik araç olan Eysenck Kişilik Envanteri (Eysenck & Eysenck, 1964) ile ilişkili olduğu kanıtlanmıştır. Üstelik NEO-PI yaratıcılık ve iraksak düşünce (e.g.,McCrae ,1987) ve başarı motivasyonu (e.g.,Busato ve diğ.,1999) dahil kişiliğin diğer önemli değişkenleriyle ilişkili araştırmalarda başarıyla kullanılmaktadır. NEO Kişilik Envanterinin kısa versiyonu NEO Beş-Faktör Envanteri (Costa & McCrae,1992) beş kişilik boyutunda da ölçüm güvenilirliğine sahiptir (e.g., Courneya ve Hellsten ,1998 ve Saucier,1998).

1.3. Araştırma

Bu çalışma akademik olmayan örnekleme düşünce tarzları ve beş büyük kişilik özelliği arasındaki ilişkinin üniversite öğrencilerinden elde edilen araştırma bulgularına göre çapraz-geçerliliğini göstermektedir. Önceki araştırmalarda (Zhang,2002a, Zhang,2002b ve Zhang ve Huang,2001) iki envanterin özel ölçümleri arasında yordanabilir kalıp ilişkiler olduğu bulunmuştur. Örneğin, üç çalışma da, açıklık kişilik özelliği I.Tip düşünce tarzı ile olumlu ilişkideyken, nevroitiklik II.Tip tarzlarıyla birleşmektedir. Dürüstlük özelliği çoğunlukla tarzların pozitifliğini anlatma eğilimindeyken, uzlaşılabilirlik özelliği pek çok tarz ile olumsuz ilişki eğilimindedir. Son olarak, dışadönüklük özelliği I.tip ve dışsal tarzlarla olumlu ilişki içinde iken, içsel tarz ile negatif ilişkilidir. Bu çalışma akademik olmayan örnekleme benzer sonuçlar bulunabileceğini ortaya çıkarmayı planlamaktadır. Bulgular sadece kişilik özellikleri inceleyen zihinsel tarz çalışmaları hakkındaki gerekli sorulara cevaplar sağlamayacak, aynı zamanda akademik olmayan örnekleme kişisel zihin yönetimi teorisinin temel dış geçerlilik çalışmasının yapılmasını sağlayacaktır.

2. Metot

2.1.Katılımcılar

Araştırmaya, Çin Halk Cumhuriyeti Hangzhou'dan, 199 ilköğretim ikinci kısım (secondary) okulu öğrencilerinin ebeveynleri katılmıştır. Ebeveynlerin 111'i baba ve 88'i annedir. Katılımcıların yaş ortalaması 46 olup, sınırlar 40 ile 59 arasındadır. Lise ya da daha düşük eğitim seviyesindeki aileler, grubun %84'ünü, üniversite derecesi ve üstü eğitim

seviyesindekiler, grubun %16'sını oluşturmaktadır. Ayrıca katılımcılar ev hanımından resmi yöneticiliğe ve sanatçıdan avukata kadar 71 farklı meslek gurubuna sahiptir.

2.2. İşlem Adımları

Araştırmanın katılımcılarına ilköğretim ikinci kademe (secondary) okulu öğretmenlerince ulaşılmıştır. Altı öğretmenin 199 öğrencisinin ebeveynlerine araştırmanın amacı açıklanarak soru listesi verilmiştir. Bütün aileler araştırmaya katılma konusunda ortak fikirde olmuşlar ve anketleri evde doldurmuşlardır. Bütün anketler dağıtıldıktan sonra bir hafta içinde (yine öğrenciler vasıtasıyla) geri dönmüştür. İstatistik analizlerinde tamamlanan 199 anketin hepsi dâhil edilmiştir.

2.3. Ölçümler

Katılımcılardan iki envanter dışında demografik bilgiler sağlanmıştır. Birincisi düşünce tarzları envanteri (The Thinking Styles Inventory; TSI, Sternberg & Wagner, 1992) ve ikincisi de NEO Beş-Faktör Envanteri'dir (The NEO Five-Factor Inventory; NEO FFI, Costa & McCrae, 1992).

2.3.1. Düşünme Tarzları Envanteri (The Thinking Styles Inventory)

Düşünce Tarzları Envanteri 65 ifadelidir. Her biri Sternberg'in teorisindeki düşünce tarzına uygun 13 (alt) ölçek içerir. Ölçekteki beş boyutun her biri 7 dereceli ölçeğe göre cevaplandırılmaktadır, 1 "verilen görevi tanımlamıyor" ve 7 "verilen görevi son derece iyi tanımlıyor" anlamını belirtir. Çünkü beş kişilik özelliğinden oligarşik ve anarşik düşünce tarzları arasında anlamlı bir ilişki göstereceği tahmin edilmediğinden bu iki tarzda veri toplanmamıştır. Bu çalışmada ölçeğin Çince'den İngilizce'ye geri çevirisi yapılmış, Çince versiyonu kullanılmıştır.

Düşünce Tarzları Envanteri güvenilir veri elde etmede başarı göstermiştir. Genel olarak 13 alt ölçek için Cronbach alfa katsayısı .50'ler .80'ler arasında değişmekte ve çoğunluk .70'in üstünde yoğunlaşmaktadır. Çalışmanın Cronbach alfa katsayıları .65 (kanun koyan), .60 (yönetici), .77 (yargılayan), .59 (evrensel), .48 (yerel), .80 (liberal), .68 (tutucu), .80 (hiyerarşik), .59 (monarşik), .61 (içsel) ve .71 (dışsal)'dir. Bu ölçülerdeki alfa katsayısı önceki çalışmalara göre oldukça küçüktür. Araştırma örnekleminin ve her bir alt ölçekteki maddelerin içeriğinin heterojenliğini göz önüne alarak, bu alfa değerlerinin daha ileri analizler için kabul edilebilir olduğu düşünülmüştür.

Envanterin iç geçerliliği, temel bileşenler faktör analizi ile elde edilmiştir. Dört faktör varyansın % 73'ünü açıklamaktadır. Birinci faktör Tip I. tarzının (kanun koyan, hoşgörülü ve yargılayan) üzerinde en yüksek yüke sahiptir. İkinci faktör II. tip tarzlarında (yönetici, tutucu ve monarşik) baskındır. Üçüncü faktör, kişisel zihinsel yönetiminin iki seviyesini (içsele karşı dışsal) karşılaştırmaktadır. Son olarak, dördüncü faktör kişisel zihinsel yönetiminin (içsele karşı dışsal) iki ayrı bakış açısına odaklanmıştır. Bu faktör sonuçları Sternberg'in düşünce tarzları boyutları ile Zhang ve Sternberg'in üç tür düşünce tarzları işaretleri ile aynı zamanda desteklenmiştir.

2.3.2. NEO Beş-Faktör Envanteri (The NEO Five- Factor Inventory)

NEO FFI beş kişilik boyutu ölçen 60 kısa ifadeden oluşmaktadır. Beş boyutun her biri 12 ifadeyle değerlendirilmektedir. Her madde için, katılımcılar 0'dan 4'e kadar uzanan 5'li dereceli ölçek ile derecelendirme yapmışlardır. Bu cümleler her iki yöne doğru işaretlenmiştir. Likert tipinde puanlamayla derecelendirmişlerdir ve bunlar 'kesinlikle katılıyorum, katılmıyorum, tarafsızım, katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum'dur. Bu ifadeler iki yönde de puanlanmaktadır. Her bir kişilik boyut için toplam puan her ölçünün 12 ifadesini toplam puanından oluşur.

NEO-FFI için geçerlilik ve güvenilirlik sonuçları NEO PI-R Profesyonel Elkitabı'nda (Costa & McCrae,1972) mevcuttur. Bu çalışmada Çince versiyon kullanılmıştır. Güvenilirlik katsayıları nevrotik, dışadönüklük, açıklık, hoşluk ve dürüstlük kişilik boyutları için sırasıyla .77, .69, .48, .68, ve .74 olarak belirlenmiştir. 'Açıklık' puanının Cronbach alfa katsayısı, NEO-FFI elkitabında verilenlerden göze çarpacak şekilde düşüktür. 'Açıklık' ölçeği için süreklilik gösteren bu düşük alfa katsayısı Hong Kong ve Kıta Çin'deki öğrencilerle yürütülen üç çalışmadan elde edilmiştir. Çin ve Batı kültürlerinde 'açıklık' ölçeği için elde edilen bu ısrarlı düşük alfa katsayısı iki yolla açıklanabilir. Birincisi, açıklık kişilik özelliği Çin kültüründe Batı kültürüne göre daha farklı tanımlanır. İkincisi de, açıklık alt ölçeğindeki maddelerin anlamları İngilizce orijinalindeki anlamına yeterince uygun olmayabilir. 'Açıklık' alt ölçeğinin daha sonraki bir çalışmada Çin versiyonundaki güvenilirliğinin arttırmasına ihtiyaç vardır.

2.4.Veri Analizi

Başlangıç istatistik işlemleri grupların yaş, cinsiyet ve eğitim seviyesi gibi özelliklerini incelemek için kullanılmıştır. Sonuçlar, bazı kişilik özellikleri ve düşünme tarzlarının cinsiyete ve eğitim seviyesine göre farklılaştığını gösterirken, yaşa göre farklılık bulunmamıştır. Kadın katılımcıların puanları, eşdüzey erkek katılımcılara göre "uzlaşılabilirlik ve dürüstlük" puanlarından daha yüksektir. Eğitim seviyeleri yüksek katılımcıların, düşük olanlara göre yargılayan, evrensel ve hoşgörülü düşünce tarzı puanları daha yüksek iken, nevrotik alt ölçeğinde daha düşük eğitim seviyesindeki katılımcılarınkine kıyasla daha düşüktür. Kişilik özelliklerinin düşünce tarzlarını yordayabilme gücü test edilirken, kişilik özelliği ölçekleri analize girmeden önce cinsiyet ve eğitim seviyesi etkisi kontrol altına alınarak iki değişken regresyon analizine tabii tutulmuştur.

3. Sonuçlar

3.1.Çoklu Regresyon Analizi

Hiyerarşik çoklu-regresyon işlemleriyle elde edilen sonuçlar 11 düşünce tarzı puanının özel kişilik boyutları tarafından anlamlı şekilde yordanabildiği belirlenmiştir. Kişilik özelliklerinin düşünce tarzları üzerindeki birleşik etkisi, her regresyon işlemi sonucunda çoklu regresyon analizi ile R^2 kişilik özellikleri değeri tanımlanabilir. Bu çoklu R^2 kişilik özellikleri

değeri .03'den (nevrotikliğin tutucu tarza katkısı) .32'ye (dışadönüklük, dürüstlük ve açıklık dışsal tarza katkıda bulunmaktadır) kadar yayılmaktadır. Düşünce tarzlarının kişilik özellikleri yoluyla tahminin doğasında yordayıcı her bir anlamlı ilişki için β ağırlığı gösterilmiştir. Her bir düşünme tarzı için çok sayıda kişilik özelliği 1'den 3'e kadar uzanan ölçek üzerinde anlamlı yordayıcılar sağlamaktadır. Örneğin, 'yönetici, evrensel, tutucu ve hiyerarşik' tarzlar, bir kişilik özelliği ile yordanabilirken, yönetici, yerel ve dışsal olmak üzere üç kişilik özelliği ile yordanabilmektedir. Bu sonuçlar Tablo 1'de özetle gösterilmiştir.

Bu sonuçlar, üniversite öğrencileri üzerindeki önceki çalışmalarda (Zhang, 2002a, Zhang, 2002b ve Zhang e Huang, 2001) elde edilenlere benzerlik göstermektedir. Örneğin, bütün önceki çalışmalarda mevcut çalışmada olduğu gibi 'açıklık' kişilik özelliği kanun koyucu, yargılayıcı ve liberal tarz tarafından öngörülmüştür (bütün I.Tip tarzlarında olduğu gibi). Aynı şekilde, dört çalışmada da, nevrotik ve dürüstlük özelliği yerel tarzı öngörmekte, nevrozizm alt boyutu tutucu tarzı ve dışadönüklük alt boyutu, dışsal tarzı yordayabilmektedir. Bu dört çalışmada da, dürüstlük kişilik özelliği, ne olursa olsun, çok sayıdaki düşünce tarzına önemli katkıda bulunmaktadır. 'uzlaşılabilirlik' kişilik özelliği birkaç düşünce tarzları ile negatif etkiye eğilimlidir. Kolay karşılaştırma için, Tablo 2'de mevcut ve önceki üç araştırmadaki düşünce tarzları ve kişilik özellikleri arasındaki anlamlı ilişkiler vermiştir.

Tablo 1. Kişilik özelliklerinden düşünce tarzlarının cinsiyet ve eğitim kontrolleri ile yordanması (N=199)

Düşünce Tarzları	Kanun Koyucu	Yönetici	Yargılayıcı	Evrensel	Yerel	Hosgörülü	Tutucu	İçsel	Dışsal	Hiyerarşik	Monarşik
R2toplam	.16	.13	.27	.08	.15	.23	.04	.09	.33	.26	.15
R2cins+eğitim	.00	.01	.07	.04	.01	.02	.01	.01	.01	.01	.00
R2kişilik özellikleri	.16	.12	.20	.04	.14	.21	.03	.08	.32	.25	.15
F	7.15***	7.61***	11.08***	4.42**	5.45***	11.21***	Feb-23	3.81**	14.93***	18.23***	6.46***
dfL	4, 153	3, 151	5, 151	3, 152	5, 150	4, 150	3, 154	4, 151	5, 153	3, 153	4, 152
β Nevrotik					.27**		.19*				.23**
β Dışadönüklük			.31***	.21**	.29**	.36***			.35***		
β Açıklık	.19*		.23**			.20**			.15*		
BÜzşasılabilirlik			-.19*					-.23***			
β Dürüstlük	.32***	.36***			.19*			.32***	.24**	.53***	.40***

Not: ^L Sıralanmış kutular hariç tutuldu; R^2_{toplam} = düşünce tarzlarına kişilik özellikleri gibi cinsiyet, eğitim seviyesinin dahil edilmesi; $R^2_{\text{cins+eğitim}}$ = düşünce tarzlarına cinsiyet ve eğitim seviyesinin katılması; $R^2_{\text{kişilik özellikler}}$ = düşünce tarzlarına sadece kişilik özelliklerinin katılması.

* $p < .05$.

** $p < .01$.

*** $p < .001$.

Tablo 2. Dört düşünce tarzı çalışması için düşünce tarzları ve kişilik özellikler arasındaki anlamlı ilişkinin özeti

Düşünce tarzları	Kişilik Özellikleri			Ş i m d i k i Çalışma ^a (N=199)
	Zhang (2002a) ^a (N=267)	Zhang ve Huang (2001) ^a (N=408)	Zhang (2002b) ^b (N=154)	
Kanun Koyucu	O, C	O, C	O, C	O, C
Yönetici	N, A, C, (-O)	N, C, (-O)	N, C	C
Yargılayıcı	E, O	O, C (-A)	E, O, C	E, O, (-A)
Evrensel	O, (-A)	E, O, (-A)	E, C	E
Yerel	N,C, (-O)	N, C	N, C	N, C, E
Hoşgörülü	E, O, (-A)	O	E, O, (-A)	E, O
Tutucu	N, A, C, (-O)	N, C, (-O)	N, (-O)	N
İçsel	C (-N, -E, -A)	C, O, (-A)	O, (-E)	C, (-A)
Dışsal	E, A, N	E, A, C	E, A, C	E, C, O
Hiyerarşik	C	C, (-A)	C, E	C
Monarşik	C, (-A)	C	C	C, N

Not: N= Nevrotik, E= Dışadönüklük, O= Yaşantıya Açık olma, C= Dürüstlük, A=Uzlaşılabilirlik

^a çoklu regresyonla ile edilen anlamlı ilişki

^b sıfır-sıralı (zero-order) korelasyonla elde edilen anlamlı ilişki

Bu çalışmayla önceki çalışmaların sonuçları arasında üç çarpıcı fark bulunmaktadır. Birincisi, önceki çalışmalarda nevrotik ve yönetici tarz arasında ilişki bulurken, bu çalışma bulamamıştır. İkincisi, önceki çalışmalar uzlaşılabilirlik ve dışsal tarz arasında ilişki bulurken, bu çalışmada bulunmamıştır. Son olarak da, bu çalışmada dışadönüklük, evrensel ve yerel tarzın ikisiyle de önemli korelasyona sahipken, önceki çalışmalarda böyle beklenmedik bir bulguya rastlanmamıştır. Önceki üç çalışmada beklenmedik bir sonuç elde edilmemiştir. Bunun birçok nedeni olabilir. Bir neden, şimdiki örneklemin çok heterojen olması olabilir. Bu neden için, gelecek çalışmalarda daha homojen araştırma örneklemi seçilmesi önerilebilir.

4. Tartışma

Bu çalışmanın amacı, Sternberg'in kişisel zihin yönetimi teorisinin dış geçerliliğini, Düşünce Tarzları Envanterini kullanarak ve üniversite öğrencilerinden elde edilen, düşünce tarzları ve beş büyük kişilik özelliği arasındaki ilişkiyi akademik olmayan örnekleme çapraz geçerlilik bulgularıyla test etmektir. İlköğretim ikinci kademe öğrenci velilerinden elde edilen veriler, Sternberg'in teorisindeki düşünce tarzlarının kişilik özellikleriyle beklenen ilişkileri bulunduğundan, Sternberg'in teorisinin dış geçerliliğe sahip olduğunu göstermiştir.

Ayrıca, çoklu-regresyon analiziyle elde edilen sonuçlar, üniversite öğrencileri üzerindeki mevcut üç çalışmayı güçlü bir şekilde desteklemiştir. Bulguların genel eğilimi sadece önceki çalışmalarla tutarlılık göstermekle kalmayıp, düşünce tarzları ve kişilik özellikleri arasında diğer çalışmalardaki benzer şekilde ilişkileri güçlendirmiştir. Önceki üç çalışmada düşünce tarzları üzerinde kişilik özelliklerinin yordayıcı etkisi rapor edilmişti. İlk çalışmada (Zhang, 2002a), düşünce tarzları ölçeğinde, beş kişilik boyutu için %5-27 arasında değişen varyans rapor edilmiştir. İkinci çalışmada (Zhang ve Huang, 2001), kişilik özellikleri için düşünce tarzlarında %5-29 arasında değişen varyans rapor edilmiştir. Bu çalışmada, kişilik özellikleri, düşünce tarzlarının %3- 32 arasında değişen varyansını açıklamaktadır. Bundan başka dört çalışmada da benzer bulgular elde edilmiştir (Bkz. Bölüm 3).

Önceki çalışmalarda (Zhang, 2002a, Zhang, 2002b ve Zhang e Huang, 2001), düşünce tarzları ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin ne anlama geldiği tartışılmıştı. Bu çalışmada, iki anahtar örnek özetlenmiş ve iki yeni örnek gerçekleştirilmiştir. Aşağıdaki anlamlı ilişkiler bu dört çalışmada da bulunmuştur.

İlk ilişki, açıklık ile kanun koyucu, yargılayıcı ve liberal düşünce tarzları arasındadır. Açıklık aktif düş gücü, açık fikirlilik ve değişiklik tercihi gibi özellikler ile dikkat çekmektedir. Benzer şekilde, kanun koyucu, yargılayıcı ve liberal düşünce tarzlarına sahip olanlar, içinde bulunulan durumun veya görevin karmaşıklığından hoşlandıkları kadar, hayal gücü kuvvetli, açık-fikirli, kavrayışı kuvvetli olma eğilimlidirler.

İkinci örnek tutucu ve yerel tarzlarla, nevroitiklik ilişkisidir. Nevrotikliği yüksek olan kişi duygusal kararsızlık, utangaçlık ve düşük benlik saygısı gibi olumsuz deneyimler yaşama eğilimindedir. Aynı ödülleri, somut ve küçük detaylar üzerine odaklanmalarını (yerel tarz) ve varolan kuralları (tutucu tarz) takip etmeyi gerektiren görevlerde çalışırken rahat olan kişiler, kendilerine yeterince güvenli olmayan ve bunu düşük benlik saygılarının bir ilanı olarak da algılayabilirler.

Üçüncü örnek dürüstlük ile yargılayıcı, yerel, hiyerarşik ve monarşik tarzların arasındaki ilişkidir. Dürüstlük düzeyi yüksek olan insanlar organize, amaç yönelimli, sorumluluk sahibi, güçlü istekleri olan ve güvenilirlerdir. Aynı zamanda, görev-yönelimli ve başarı-yönelimlidirler. Kanun koyucu, yerel, hiyerarşik ve monarşik tarzlara eğilimi olan kişilerin bir de, dürüst kişilerin özelliklerine benzer özellikleri vardır. Örneğin, yaratıcı birey (kadın/erkek) risk alma ve hırslı olma eğilimindedir. Başarmayı isteme (amaçları olma) konusunda açık bireylerdir. Birey (kadın/erkek) amacına ulaşmak için (güçlü-istekli) mümkün olan tüm imkânların peşine düşerler. Dürüst bireyler gibi hiyerarşik kişilerde organize ederler. Bunun da ötesinde dürüst kişiler, hem monarşik hem de yerel kişiler gibi ilk elden işlerini tamamlama güdüsü içinde olurlar.

Son olarak, dışadönüklük ve dışsal düşünce tarzları arasındaki ilişki anlamlıdır. Dışadönük kişi ve dışsal düşünce tarzındakiler insanlarla birlikte çalışmayı tercih eder. Diğerleriyle çalışma konusunda iki ölçekte aynı karakteristiklere sahip iken, dışadönük aynı zamanda sosyallik ve atılganlığı da içerir.

5.Önem ve Sonuç

Düşünce tarzları ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi akademik olmayan katılımcılarla araştıran ilk çalışma olmasıyla, bu araştırma iki katkı yapmıştır. İlk olarak, düşünce tarzları ölçümü için, NEO-FFI'ya karşı düşünce tarzları envanterini test ederek akademik olmayan örneklemede dış geçerliliğe sahip olduğunu gösterilmiştir. Bu bulgular Sternberg'in teorisinin geniş yararına ilişkin iddiasına daha fazla dayanak sağlamaktadır. İkincisi, bu ve önceki çalışmaların sonuçları arasında göze çarpan birkaç farklılık olmasına rağmen, bu bulgular üniversite öğrencileri üzerindeki önceki üç çalışmayı çoğunlukla doğrulamıştır. Aynı şekilde, dört çalışmanın hepsinde düşünce tarzları ve kişilik özelliklerinin örtüştüğünü ileri sürülmektedir. Daha da önemlisi, sadece karşılıklı iki çalışmada benzer yapılar arasında ilişki olmayıp, aynı zamanda pek çoğu diğerinin aynıdır. Bunun ötesinde, iki yapı arasındaki anlamlı ilişki diğer teori çerçevesindeki (e.g., Busato ve diğ., 1999; Furnham ve diğ., 1999; Jackson ve Lawty-Jones, 1996; Riding ve Wigley, 1997) kişilik özellikleri ve düşünce tarzları arasındaki ilişkiyi araştıran diğer araştırmacıların bulgularını da desteklemektedir.

Bununla birlikte, mevcut kişilik ve zihinsel tarzlar arasındaki ilişkiye dair çalışmalar çeşitli teorik kavramları benimseyerek, iki yapı arasındaki ilişkinin çeşitli derecelerde bulgulara sahiptir. İki yapının paylaştığı en üst düzeydeki varyans, en düşük. 30'dur. Verilerdeki varyansın büyük miktarı açıklanmadan kalmıştır. Bu belirtiler kişilik ve düşünce tarzlarının aynı şey olmadığını göstermektedir. Bu nedenle akademik olmayan ortamlarda, eğitim ortamlarında olduğu zihinsel tarzı anlamak için ilaveten kişilik ile çalışılması anlaşılmalıdır.

Teşekkür

Bu projeyi desteklemek için Hong Kong Üniversitesi tarafından sağlanan Wu Jieh-Yee Eğitim Araştırmaları Fonuna minnettarım. Araştırma katılımcılarına da çok özel teşekkürler.

KAYNAKLAR

- Adorno, T.W., Frenkel- Brunswick, E.F., Levinson, D. J. & Sanford, R.N. (1950) The authoritarian personality, New York, NY: Harper & Row.
- Antonioni, D. (1998). Relationship between the big five personality factors and conflict management styles, *International Journal of Conflict Management* 9(4), pp. 336-355.
- Bernardo, A.B, Zhang, L.F., & Callueng, C.M. (2002). Thinking styles and academic achievement among Filipino students. *Journal of Genetic Psychology* 163(2), pp. 149- 163.
- Briggs, K.C., and Myers, I.B. (1987). Myers- Briggs Type Indicator: Form G, Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
- Busato, V.V., Prins, , F.J., Elshout J.J. and Hamaker, C. (1999). The relation between learning styles, the big five personality traits and achievement motivation in higher education, *Personality and Individual Differences* 26 (1), pp. 129- 140.
- Costa and McCrae, 1985 P.T. Costa Jr. and R.R. McCrae, The NEO Personality Inventory, Psychological Assessment Resources, Odessa, FL (1985).
- Costa, P.T., Jr., & McCrae, R.R. (1985). The Neo personality Inventory. Odessa,FL: Psychological Assessment Resources.
- Costa, P.T.,& McCrae,R.R. (1992). The NEO-PI-R: Professional manuel, Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Courneya, K.S., and Hellsten, L.-A.M., (1998). Personality correlates of exercise behavior, motives, barriers and preferences: An application of the five- factor model. *Personality and Individual Differences* 24 (5), 625- 633.
- Eysenck, H.J. (1978). The development of personality and its relation to learning. In: S. Murray-Smith (Ed.) *Melbourne studies in education*. (pp. 134-181). Australia: Melbourne University Press,
- Eysenck H.J., and Eysenck, S.B.G. (1964). Manuel of the Eysenck Personality Inventory, London: Hodder and Stoughton.
- Furtham. A., Jackson, C.J. & Miller, T., (1999). Personality, Learning style and work performance, *Personality and Individual Differences* 27: 1113- 1122.
- Grigorenko, E.L. & Sternberg, R.J., (1997). Styles of thinking, abilities, and academic performance, *Exceptional Children* 63 (3): 195- 312.
- Hommerding, L., (2003). Thinking styles preferences among the public library directors of Florida, *Dissertation Abstracts International* (section B): The Sciences & Engineering 63 (11B), 5545.

- Jackson, C. and Lawty- Jones, M. (1996). Explaining the overlap between personality and learning style, *Personality and Individual Differences* 20 (3):293- 300.
- McCrae, R.R. (1987). Creativity, divergent thinking and openness to experience, *Journal of Personality and Social Psychology*. 52: 1258-1265.
- Mersick, S. (1996). Bridging cognition and personality in education: The role of style in performance and development, *European Journal of Personality* 10:353- 376.
- Riding , R.J., & Wigley, S. (1997). The relationship between cognitive style and personality in further education students, *Personality and Individual Differences* 23(3),379-389.
- Saucier, G., (1998). Replicable item- cluster subcomponents in the NEO Five- Factor Inventory. *Journal of Personality Assessment*. 70(2), 263- 276.
- Sternberg, R.J. (1988). Mental self- government: A theory of intellectual styles and their development, *Human Development*. 31, 197- 224.
- Sternberg, R.J., (1997). *Thinking styles*, New York: Cambridge University Press.
- Sternberg, R.J., & Wagner, R.K. (1992). Thinking Styles Inventory. Unpublished test, Yale University.
- Taylor, A. & MacDonald, D.A. (1999). Religion and the five factor model of personality: An exploratory investigation using a Canadian university sample, *Personality and Individual Differences* 27, 1243- 1259.
- Verma, S. (2001). A study of thinking styles of tertiary students. *Psycho- Lingua* 31(1): 15-19.
- Zhang, L.F. (2002a). Measuring thinking styles in addition to measuring personality traits?, *Personality and Individual Differences*. 33, 445- 458.
- Zhang, L.F. (2002b). Thinking styles and the big five personality traits. *Educational Psychology* . 22 (1),17-31.
- Zhang, L.F. (2005). Validating the theory of mental self- government in a non- academic setting, *Personality and Individual Differences*. 38, 1915- 1925.
- Zhang, L.F. and Huang, J.F.(2001). Thinking styles and the big five-factor model of personality. *European Journal of Personality*. 15, 465- 476.
- Zhang, L.F. & Sternberg, R.J. (2005). A threefold model of intellectual styles, *Educational Psychology Review* 17 (1),1- 53.